

11. Ветлугина Н. А. Музыкальное воспитание в детском саду / Н. А. Ветлугина. – М. : Просвещение, 1981. – 240 с.
12. Елькина Е. А. Развитие творческих способностей дошкольников в условиях музыкально-театральной деятельности [Электронный ресурс] / Е. А. Елькина. – Режим доступа: <http://moi-detsad.ru/konsultac641.html>

Кузьменко Ю. В., Задонська М. І.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ПРИ ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКА

У даній статті висвітлено роботу з казкою як одну з найефективніших форм навчання й виховання дошкільнят, а також розкрито особливості використання казок при розвитку математичних уявлень дітей.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає засвоєння її змісту, розрахованого на весь період дошкільного дитинства, як завершальний етап: сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6 (7) років життя, що забезпечує її повноцінний психофізичний та особистісний розвиток і психологічну готовність до навчання в школі. Досягти цього можливо лише за умов впровадження сучасних педагогічних технологій в навчально-виховний процес, що ґрунтується на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання й виховання дошкільників.

З-поміж семи ліній розвитку дітей дошкільного віку, визначених у Базовому компоненті, ми зупинимось у своєму дослідженні на формуванні математичних уявлень дошкільників, бо дана проблема є актуальною для сучасної теорії і практики педагогічної науки і є одним із важливих завдань дошкільної освіти.

У світ математики дитина входить із самого раннього віку. Протягом усього дошкільного віку в дітей починають закладатися елементарні математичні уявлення, які в подальшому стануть основою для розвитку їхнього інтелекту і формування культури навчальної діяльності [2]. Науково доведено, що казка може зацікавити дітей у цьому віці, зробити процес навчання легким та захопливим. Відмітимо, що творче поєднання казки з математикою є сучасним і ефективним методом роботи вихователя.

Проблемами розвитку дітей займалося широке коло педагогів: Я. А. Коменський, І. Г. Песталоцці, Л. А. Венгер, К. Д. Ушинський, Л. Н. Толстой, Є. І. Тіхеєва, А. М. Леушина, Є. І. Щербакова, Т. А. Шоригіна, Т. І. Єрофеева, Н. Я. Большунова та ін. У багатьох роботах науковців було розкрито важливу роль казки в навчанні дітей, розроблено спеціальні математичні казки для дітей дошкільного віку, окреслено математичні поняття, що повинні засвоювати дошкільники. Водночас слід зауважити, що проблема не є вирішеною остаточно й потребує

* © Кузьменко Ю. В., Задонська М. І.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

подавших пошуково-методичних пошуків. У зв'язку з цим, мета даної статті – висвітлити особливості використання казки при формуванні математичних уявлень дітей дошкільного віку.

Відомо, що казка – універсальний засіб, який має виховний, освітній і розвивальний потенціал, дуже цінна для педагога. Предметом оповідання в ній служать незвичайні, дивовижні, таємничі події, і саме це робить її легкою і доступною для сприйняття [3]. Засобами казки в дітей формуються уявлення про час і простір, про зв'язок людини з природою, із суспільством та оточуючим світом. Саме тому, на наш погляд, доцільно насичувати казковими сюжетами всі заняття в дитячому садочку, зокрема, з математики.

Спираючись на науково-методичні розробки та власний педагогічний досвід, зауважимо, що ефективність навчально-виховного процесу зростає за умови поєднання казки з наочною, наприклад, при використанні мультимедійних презентацій. Вдале поєднання казки і мультимедійних засобів навчання дозволяє зробити заняття емоційно-забарвленим, привабливим, викликає в дитини живий інтерес, сприяє результативності навчання. Використання мультимедійних презентацій на заняттях з математики забезпечує активність дітей при розгляді, обстеженні й зоровому виділенні ними ознак і властивостей предметів, дозволяє показати всі способи зорового сприйняття, обстеження, виділення в предметному світі якісних, кількісних і просторово-часових ознак і властивостей, розвиває зорову увагу й зорову пам'ять [1].

Так, наприклад, розповідаючи дітям математичну казку «Рукавичка», можна використати мультимедійну презентацію із зображеннями казкової рукавички й героїв цієї казки. Паралельно запропонувати дітям виконати математичне завдання на кількісну й порядкову лічбу, склад числа, класифікацію геометричних фігур, чи розв'язання прикладів та задач. Такий підхід дозволяє творчо розвиватися дитині, впливає на формування естетичної культури.

Математичний розвиток дошкільнят передбачає сформованість правильних понять про множину і співвідношення між елементами порівнювальних множин, оскільки ці поняття – основні й найбільш загальні в математиці. з цією метою можна використати казку «Вовк і семеро козенят». Під час розповіді можна запропонувати дітям виконати таке творче завдання:

– Матуся Коза йшла до лісу здобувати їжу, а козенята зачиняли міцно двері й починали гратися з м'ячами.

– Покладіть на стіл 6 картинок, на яких зображено м'яч і 7 картинок з зображенням козенят. Порахуйте, скільки м'ячів? Скільки козенят? Чи вистачить козеняткам м'ячів? Чому? Що треба зробити, щоб козенят і м'ячів стало порівну? Яке число більше – 6 чи 7? На скільки число 7 більше (менше) ніж 6?

Подібні завдання розвивають у дітей увагу, мислення, креативність тощо.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Сформувати уявлення про величину, довжину та ширину в дітей молодшого дошкільного віку допоможе казка «Червона Шапочка». Червона Шапочка приходить в гості до дітей і пропонує малятам піти до хворої бабусі разом. Діти з казковою героїнею вирушають у дорогу. По дорозі їх зустрічають іграшкові Білочка та Лисичка.

– Малюта, а хто це нас зустрічає? Давайте розглянемо білочку і лисичку (діти називають, якого кольору звірята, які частини тіла в них є і чим вони живляться).

– Хто із звірят вищий: білочка чи лисичка? (Лисичка вища, а білочка нижча).

– Погляньте, які тут ростуть дерева. Яка ялинка за висотою? (Ялинка низька). А який дуб? (Дуб високий).

– Тепер нам необхідно перейти через річку. Діти, яка річка? (Річка широка). А місточок який? (Вузкий та довгий).

Ця казка дозволяє легко і швидко запам'ятовувати поняття величини (високий і низький), ширини (широкий і вузький) та довжини (довгий і короткий).

Ознайомити дітей з геометричними фігурами допоможе цікава казка «Теремок». Розглядаючи казковий будинок, вихователь звертає увагу на різну форму віконечок: «Діти, подивіться уважно, які віконця у Теремка? На які геометричні фігури вони схожі?»

Обстеження геометричних фігур на цьому занятті можна поєднати із закріпленням понять про колір та величину:

– Поселилася Мишка-норушка з вашою допомогою в маленькому круглому віконечку червоного кольору.

– Яке віконечко обрала собі Мишка?

– Аж ось із зеленої шовковистої трави вискочила Жабка-скрекотушка і собі до будиночка, та й ну стукати у двері «Хто, хто в Теремочку живе?» «Я – Мишка-норушка, а ти хто?» «А я Жабка-скрекотушка, впусти в Терем пожити». «Добре, заходь, будемо разом жити».

– І поселилася Жабка-скрекотушка ось у цю кімнату. У якій кімнаті поселилась Жабка? (У кімнаті з маленьким овальним віконцем жовтого кольору).

Оскільки важливо сформувати в дітей уявлення про цифри, кількісну й порядкову лічбу, далі запропонуємо дитині полічити казкових героїв:

– Бігла повз будинок Лисичка-сестричка і, побачивши Теремок, постукала (вихователь стукає 5 раз, а діти рахують кількість ударів і піднімають відповідну цифру).

– Я чую, що хтось іще поспішає до будиночка. Хто це? Так, це Ведмідь-набрідь. Він вже буде шостий. Давайте порахуємо, скільки всього стало звірят? а тепер пригадайте, який за рахунком прийшов Зайчик? а Лисичка, Вовк, Ведмідь?

Такий вид роботи сприяє невимушеному і швидкому запам'ятовуванню цифр і лічби в поєднанні з рухами та зоровим аналізатором.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Ще однією формою використання казки при формуванні математичних уявлень дошкільників є розв'язування математичних задач і прикладів. Наприклад, у математичній казці «Колобок» вихователь пропонує дітям заплющити оченята і спробувати потрапити на казкову галявину до Колобка. (Діти заплющують очі, звучить спів пташок; вихователь відкриває ширму, за якою – галявина: розставлені штучні дерева, квіти).

– Чи подобається вам казкова галявина?

– Яких квітів тут найбільше? Діти, Колобок пропонує вам розв'язати задачу:

– На галявину, де ростуть квіти, прилетіли 3 метелика і сіли на червоні квіти, а потім прилетіли 2 бджілочки й сіли на жовті квіточки. Скільки всього комах прилетіло на галявину?

Організація навчального процесу таким способом дозволяє розвивати в дітей процеси мислення: міркування, аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування.

Значний розвивальний ефект у підвищенні пізнавальної активності та розвитку пізнавальних процесів у дітей має дидактична гра. з власного досвіду можемо сказати, що дидактична гра робить процес навчання цікавим, допомагає створити бадьорий настрій, забезпечує дитині психологічний комфорт, дає можливість практично засвоїти знання, сприяє становленню її життєвої компетенції. з дітьми старшого дошкільного віку пропонуємо провести такі дидактичні ігри, як «Пригадай та розкажи», «Доповни казку», «Відгадай казку».

У дидактичній грі «Пригадай та розкажи» дітям пропонується пригадати свою улюблену математичну казку й розповісти її.

Сформувати в дітей творчий потенціал, прагнення фантазувати та логічно мислити допоможе дидактична гра «Доповни казку». Розглянемо її на прикладі казки «Троє поросят». Мета гри: формувати у дітей уміння доповнювати казку математичними поняттями: кількісна лічба, порядкова лічба, зворотна лічба, геометричні фігури, величина.

Вихователь звертається до дітей:

– Діти, знаю, що ви дуже любите слухати та розповідати казки, і сьогодні ми з вами пограємо в гру «Доповни казку». Я вам буду розповідати казку «Троє поросят», а ви будете доповнювати її словами, але це будуть незвичайні слова, а математичні. Під час моєї розповіді, буду робити паузу, тоді й настане ваш час доповнити казку. Отже, слухайте уважно казку:

– Жили собі у лісі Поросята Ніф-Ніф, Нуф-Нуф і Наф-Наф. Троє Поросят дуже любили розважатися і гратися. Улюбленою їхньою грою було лічити метеликів і жучків. Як називалась їхня гра?... (кількісна лічба). А ще вони рахували грибочки ось як: 1-й, 2-й, 3-й. Як називалась їхня гра?... (порядкова лічба). Порахуйте порядковою лічбою грибочки. Коли Поросята гралися з шишками, то рахували так: 10, 9, 8, 7.... Як називалась

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

їхня гра?... (зворотна лічба). Порахуйте зворотною лічбою.

– Одного разу Поросята вирішили побудувати собі будиночки з... (геометричних фігур). Назвіть, з яких геометричних фігур можна побудувати будинок? (із квадрата, трикутника, прямокутника). Будинки в Поросят вийшли різними: у Наф-Нафа... (великий), у Ніф-Ніфа... (середнього розміру), у Нуф-Нуфа... (маленький). Поросята були дружними і добрими, тому вирішили жити в будиночку Наф-Нафа, а в інших будинках запропонували жити лісовим звірятам.

У дидактичній грі «Відгадайте казку», вихователь показує дітям картки-схеми з різними геометричними фігурами, а діти відгадують знайому їм казку. Наприклад, «Три ведмеді» – на картинці зображено три трикутника різного розміру; «Ріпка» – один трикутник і п'ять прямокутників різного розміру; «Трое поросят» – три круга однакового розміру; «Вовк і семеро козенят» – великий прямокутник і сім маленьких кружечків; «Колосок» – один великий трикутник і два маленькі кружечки. Така гра допомагає дітям закріпити знання геометричних фігур та їх класифікацію, сформувати вміння порівнювати фігури з казковими героями, сприяє розвитку активності, самостійності, віри у свої сили.

Отже, узагальнюючи все вищезазначене, доходимо висновку, що казка є одним з ефективних засобів формування математичних уявлень дошкільника. Вона є невід'ємною частиною освітнього процесу дошкільних навчальних закладів; дає змогу педагогам розвивати в дітей пізнавальний інтерес до навколишньої дійсності, яскравості образів та динамічності в зображенні подій, естетичне сприйняття та позитивний емоційний стан; допомагає збуджувати процеси мислення – аналіз, синтез, узагальнення, систематизацію; сприяє розвитку самостійності, активності, загартовуванню волі дитини дошкільного віку.

Література:

1. Большунова Н.Я. Организация образования дошкольников в других формах игры засобами сказки: учебное пособие. – Новосибирськ : Изд-во НГПУ, 2000. – 372 с.
2. Дудченко Р.В. Виховуємо та навчаємо казкою // Дошкільний навчальний заклад. – 2014. – № 7(91). – С. 10–18.
3. Ерофеева Т. І. Математика для дошкільнят. – М. : Просвітництво, 1992. – 420 с.
4. Кучеренко Ж. Казка як складова освітнього процесу // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. – № 10. – С. 59–69.
5. Науменко Т. Незвідані грані казки // Дошкільня. – 2011. – № 2. – С. 5–7.